

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації

Тетяна ЛИСЮК

ЕКСКУРСОЛОГІЯ

методичні рекомендації до проведення практичних занять для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація» освітньо-професійної програми «Туризм»

Луцьк – 2026

УДК 796.5(077)

Л - 63

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол №6 від 18 лютого 2026 р.)

Рецензент:

Фесюк В.О. – доктор географічних наук, професор, професор кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Лисюк Т.В.

Л – 63

Екскурсологія: методичні рекомендації до проведення практичних занять для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація» освітньо-професійної програми Туризм. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2026. 70 с.

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація», освітньо-професійної програми «Туризм», викладачів, фахівців туристичної галузі, гідів-екскурсоводів, працівників музейних установ, а також широкого кола осіб, які цікавляться сучасними підходами до організації та розвитку екскурсійної діяльності, процесами цифровізації, інклюзивного й сталого туризму.

У навчально-методичному виданні подано тематику, структуру та зміст практичних занять, спрямованих на формування та вдосконалення професійних компетентностей у сфері екскурсійної діяльності, розвиток аналітичного, критичного, творчого та комунікативного мислення здобувачів освіти освіти.

Особлива увага приділяється ознайомленню з сучасними концепціями, методами та інноваційними підходами до організації, проведення та розвитку екскурсійної діяльності у контексті актуальних тенденцій сучасного туристичного ринку.

УДК 796.5(077)

©Лисюк Т.В. 2026

©Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМА №1 Екскурсологія як наука. Категорійно-термінологічний апарат, предмет, завдання екскурсології.....	7
ТЕМА №2. Становлення та етапи розвитку екскурсійної справи в Україні та світі.....	12
ТЕМА №3. Класифікація екскурсій.....	17
ТЕМА №4. Методика та принципи побудови екскурсії.....	22
ТЕМА №5. Технологія проведення екскурсій.....	27
ТЕМА №6. Методика ведення екскурсій.....	32
ТЕМА №7. Професійна діяльність екскурсовода.....	37
ТЕМА №8. Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування. Інклюзивний підхід в екскурсіях.....	41
ТЕМА №9. Організація екскурсійної діяльності в регіоні з урахуванням принципів сталого розвитку та світового досвіду.....	46
ТЕМА №10. Мультикультурна спадщина та природно-ресурсний потенціал регіону як основа формування екскурсійних маршрутів.....	51
ТЕМА №11. Інноваційний розвиток екскурсійної діяльності: цифровізація та сучасні формати.....	56
ВИСНОВКИ.....	61
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	64

ПЕРЕДМОВА

В умовах розширення світового туристичного простору екскурсійна діяльність є не лише складовою туристичного продукту, а й важливим засобом збереження та популяризації історико-культурної спадщини, формування національної ідентичності, виховання толерантності та міжкультурного діалогу.

Освітній компонент «Екскурсологія» посідає вагоме місце у професійній підготовці здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація», оскільки забезпечує формування фахових компетентностей, необхідних для організації, проведення, управління та модернізації екскурсійної діяльності в сучасних умовах. Його зміст спрямований на поглиблене вивчення теоретичних засад екскурсійної діяльності, методики побудови й технології проведення екскурсій, засобів інноваційного розвитку екскурсійного продукту, а також особливостей професійної діяльності екскурсовода.

Метою освітнього компонента є формування у здобувачів освіти системного розуміння сутності, структури та закономірностей функціонування екскурсійної діяльності як важливої сфери туристичної галузі, а також розвиток практичних умінь із створення, адаптації й удосконалення екскурсійних програм з урахуванням потреб різних категорій туристів, принципів сталого розвитку та інноваційних підходів.

Відповідно до мети, основними завданнями методичних рекомендацій є:

- забезпечення методичної підтримки здобувачів освіти під час підготовки та проведення практичних занять з ОК «Екскурсологія»;
- формування у здобувачів освіти умінь аналітично осмислювати історію, методику та технологію екскурсійної справи;
- розвиток навичок застосування отриманих знань у процесі розробки екскурсійних маршрутів і туристичних продуктів;
- стимулювання креативного мислення, комунікативної компетентності та інноваційної активності майбутніх фахівців туристичної галузі.

Матеріали до проведення практичних занять побудовано на основі компетентнісного, діяльнісного та практикоорієнтованого підходів до навчання. Вони містять комплекс *практичних занять*, кожне з яких має чітко визначену мету, завдання, структуру, форми активної взаємодії здобувачів освіти (дискусії, рольові ігри, кейс-стаді, аналітичні та проектні завдання), а також критерії оцінювання результатів.

Окрему увагу приділено *Волинському регіону* як прикладу території з унікальним поєднанням природних ресурсів і культурної спадщини, що має значний потенціал для створення нових екскурсійних продуктів.

Такий регіональний акцент дозволяє здобувачам освіти застосувати отримані знання у практичній діяльності, розвинути локальний туризм і зберегти культурно-історичну ідентичність краю.

Реалізація представлених у методичних рекомендаціях завдань сприятиме:

- формуванню професійної готовності магістрів до діяльності у сфері екскурсійного туризму;
- розвитку навичок командної та індивідуальної роботи;
- підвищенню рівня цифрової грамотності та здатності працювати в умовах сучасних викликів туристичного ринку;
- підготовці здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності та впровадження інновацій у практику екскурсійної справи.

Таким чином, комплект навчально-методичних матеріалів для проведення практичних занять є невід'ємним складником навчально-методичного забезпечення освітнього компонента «Екскурсологія», оскільки інтегрує теоретичні засади, практичні інструменти та інноваційні підходи до підготовки висококваліфікованих фахівців туристичної галузі, спроможних ефективно діяти в динамічному, мультикультурному та технологічно розвиненому середовищі сучасного туризму.

Методичне забезпечення до проведення практичних занять з ОК «Екскурсологія» буде корисними здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація», освітньо-професійної програми «Туризм», викладачам закладів вищої освіти, фахівцям туристичних підприємств, екскурсоводам, працівникам музеїв, заповідників і туристично-інформаційних центрів, а також дослідникам, аспірантам і молодим спеціалістам, які займаються питаннями розвитку екскурсійної діяльності, цифровізації, інклюзивного та сталого туризму.

Навчально-методичні матеріали можуть бути використані як практичний і методичний інструмент для формування професійних компетентностей, організації навчального процесу, розробки екскурсійних програм, впровадження інноваційних форматів екскурсій та підвищення якості туристичного обслуговування, зокрема з урахуванням потенціалу Волинського регіону.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

ТЕМА: ЕКСКУРСОЛОГІЯ ЯК НАУКА. КАТЕГОРІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ, ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ЕКСКУРСОЛОГІЇ

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти цілісне уявлення про екскурсіологію як окрему галузь наукового знання, її предмет, об'єкт, завдання і методи. Розвинути вміння користуватися базовими поняттями й термінами екскурсіології, аналізувати роль екскурсійної діяльності у формуванні культурного та туристичного простору України.

Завдання заняття:

- ознайомити здобувачів освіти із сутністю, історією становлення та основними етапами розвитку екскурсіології як науки;
- розкрити категорійно-термінологічний апарат екскурсіології (поняття «екскурсія», «екскурсовод», «екскурсійна програма», «екскурсійна методика» тощо);
- визначити предмет, об'єкт, мету та основні завдання екскурсіології;
- обґрунтувати зв'язок екскурсіології з іншими науками;
- навчити здобувачів освіти застосовувати теоретичні знання у практичному аналізі діяльності екскурсійних установ;
- розвинути навички критичного мислення, командної роботи та презентації результатів під час дискусій і практичних завдань.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання та короткий вступ викладача;
- ознайомлення здобувачів освіти із темою, метою, завданнями та структурою заняття.

Мотиваційний блок: обговорення питання «Чому екскурсії є важливою частиною туризму і культури?». Актуалізація знань здобувачів освіти про попередній досвід участі в екскурсіях.

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Сутність та визначення поняття «екскурсія».
2. Етапи розвитку екскурсійної справи в Україні та світі.
3. Екскурсологія як наука: предмет, об'єкт, завдання та функції.
4. Категорійно-термінологічний апарат екскурсології.
5. Основні методи екскурсологічних досліджень.
6. Взаємозв'язок екскурсології з іншими науками
7. Роль екскурсій у формуванні культурного туризму та національної ідентичності.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання

Мета: навчитися аналізувати наукові визначення основних понять екскурсології.

Опис завдання: здобувачі освіти у групах порівнюють різні трактування поняття «екскурсія» у працях українських та зарубіжних вчених.

Очікуваний результат: створення узагальненої таблиці або схеми «Еволюція поняття екскурсія» та формулювання власного визначення.

2. Рольова гра: «Екскурсовод і туристи»

Мета: відпрацювати навички міжособистісної комунікації в екскурсійному процесі.

Опис завдання: здобувачі освіти діляться на групи – екскурсоводи й туристи. Завдання екскурсовода – представити коротку (3-5 хв) вступну розповідь для екскурсії будь-якої тематики (історична, мистецька, природнича).

Очікуваний результат: розвиток комунікативних навичок, впевненої поведінки перед аудиторією, уміння адаптувати матеріал до цільової групи.

3. Кейс-стаді: «Як створити успішний екскурсійний продукт?»

Мета: навчити здобувачів освіти аналізувати реальні ситуації екскурсійної діяльності.

Опис завдання: розглянути практичний приклад діяльності туристичного підприємства (наприклад: TUI, Coral Travel, TEZ Tour). Визначити чинники успіху, слабкі місця, інноваційні рішення.

Очікуваний результат: коротка групова презентація з пропозиціями щодо вдосконалення екскурсійної програми.

4. Групова дискусія

Тема: «Перешкоди для інноваційного розвитку екскурсійної справи в Україні».

Очікуваний результат: сформовані висновки про основні проблеми (недостатнє фінансування, відсутність підготовлених кадрів, слабка популяризація внутрішнього туризму) та шляхи їх подолання.

5. Індивідуальне дослідження

Мета: закріпити теоретичні знання через самостійне опрацювання.

Опис завдання: кожен здобувач освіти обирає одну тему (наприклад: «Історія розвитку екскурсій у моєму регіоні» або «Сучасні тенденції тематичних екскурсій в Україні») та готує коротке есе або постер-презентацію.

Очікуваний результат: розвиток аналітичного мислення, уміння узагальнювати інформацію.

6. Проектне завдання

Мета: стимулювати творчість і застосування знань на практиці.

Опис завдання: у групах розробити концепцію нової екскурсійної програми («Міські легенди мого міста», «Гастрономічні маршрути Італії», «Бар як культурний простір» тощо).

Очікуваний результат: створення проекту з описом маршруту, об'єктів, тривалості, цільової аудиторії, методів подачі матеріалу.

7. Аналіз відеоматеріалів

Мета: ознайомити здобувачів освіти із сучасними формами проведення екскурсій.

Опис: перегляд відео фрагментів реальних екскурсій (віртуальні тури, авторські маршрути, театралізовані екскурсії) та обговорення методики їх побудови.

Очікуваний результат: розуміння ролі мультимедіа, невербальної комунікації, інтерактивних елементів у сучасній екскурсії.

8. Круглий стіл

Тема: «Екскурсологія як міст між наукою і практикою».

Мета: узагальнення результатів заняття, підбиття підсумків.

Очікуваний результат: формулювання колективних висновків про значення екскурсології у формуванні культурної спадщини та туристичної привабливості країни.

4. Обговорення результатів:

- презентація групових робіт;
- обмін думками щодо найцікавіших ідей;
- висновки викладача щодо активності, глибини аналізу та креативності здобувачів освіти.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: короткі усні відповіді на питання: «Що нового я дізнався?» та «Що варто розвивати далі?»;
- підбиття підсумків практичного заняття;
- домашнє завдання (написати коротке повідомлення або підготувати презентацію на тему: «Роль екскурсій у розвитку внутрішнього туризму України»).

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 1.

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимальна кількість балів	Характеристика
1. Теоретичний блок	1	Знання ключових понять, уміння пояснювати сутність екскурсології, точність термінології
2. Практичний блок	1	Якість виконання аналітичного, кейс- та проектного завдань, логічність і глибина висновків
3. Активність у дискусії та презентації	2	Ініціативність, аргументованість, уміння формулювати позицію, командна робота
4. Підсумковий звіт / презентація	2	Чіткість, грамотність оформлення, рекомендації та висновки
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після завершення заняття здобувачі освіти повинні:

- розуміти сутність і структуру екскурсології як науки;
- володіти базовим категорійно-термінологічним апаратом;
- уміти аналізувати екскурсійну діяльність і розробляти власні програми;
- знати основні етапи розвитку екскурсійної справи в Україні;
- демонструвати комунікативні, аналітичні та презентаційні навички.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

ТЕМА: СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКСКУРСІЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Мета заняття: ознайомити здобувачів освіти з історією виникнення та розвитку екскурсійної діяльності у світі й в Україні, сформувати розуміння еволюції екскурсії від пізнавальної подорожі до сучасного туристичного продукту.

Завдання заняття:

- вивчити основні передумови виникнення екскурсійної справи у світі;
- простежити етапи становлення екскурсійної діяльності в Україні;
- визначити роль екскурсій у розвитку культурно-освітнього та туристичного простору різних країн;
- розглянути внесок провідних науковців і практиків у формування екскурсології як науки;
- виявити спільні та відмінні риси розвитку екскурсійної справи в Україні та світі;
- навчити здобувачів освіти працювати з історичними джерелами, документами, науковими статтями та візуальними матеріалами.

Структура проведення практичного заняття:

1. Вступна частина:

- організаційний момент, перевірка присутності;
- повідомлення теми, мети та завдань заняття;
- мотиваційна бесіда: «Чому важливо знати історію екскурсійної справи?»;
- короткий перегляд фотоматеріалів чи цитат про перші екскурсії в Європі.

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Витоки екскурсійної діяльності у давніх цивілізаціях (Єгипет, Греція, Рим).

2. Експерсії у період Середньовіччя: паломництва, освітні подорожі, університетські тури.
3. Розвиток експерсій у добу Просвітництва та формування перших туристичних товариств у Європі (XIX ст.).
4. Виникнення організованого туризму.
5. Становлення експерсійної справи в Україні.
6. Сучасні тенденції розвитку експерсійного туризму в Україні: авторські експерсії, квест-тури, театралізовані маршрути, віртуальні тури.
7. Роль експерсій у розвитку культурного, освітнього та гастрономічного туризму.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання

Мета: систематизувати знання про історичні етапи розвитку експерсійної справи.

Опис завдання: кожна група здобувачів освіти отримує таблицю з переліком історичних періодів (Античність, Середньовіччя, XIX ст., XX ст., сучасність) і має заповнити її прикладами експерсійних форм, організацій, відомих особистостей.

Очікуваний результат: створення схеми або інфографіки: «Еволюція експерсійної діяльності: світ – Україна» з короткими характеристиками кожного етапу.

2. Рольова гра: «Історичні постаті в експерсійній діяльності»

Мета: активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, навчити презентувати історичні постаті в науковому контексті.

Опис завдання: здобувачі освіти обирають відому особистість, пов'язану з історією туризму чи експерсій (Томас Кук, Іван Огієнко, тощо) і в короткій імпровізованій «пресконференції» розповідають про її внесок у розвиток експерсійної справи.

Очікуваний результат: розвиток навичок публічного виступу, міждисциплінарне осмислення історичних подій.

3. Кейс-стаді: «Експерсія, що змінила уявлення про подорож»

Мета: навчити здобувачів освіти аналізувати реальні історичні події, пов'язані з розвитком експерсій.

Опис завдання: розглянути кейси:

- перші організовані тури Томаса Кука;
- освітні подорожі студентів Київського університету кінця XIX ст.;
- перші промислові експерсії у XX ст.;
- розвиток тематичних турів у незалежній Україні.

Очікуваний результат: виявлення ключових чинників, що вплинули на становлення експерсійної діяльності.

4. Групова дискусія

Тема: «Який історичний етап став найважливішим для формування сучасного експерсійного туризму?».

Мета: навчити аргументовано відстоювати позицію, працювати з історичними фактами.

Очікуваний результат: формування навичок наукової аргументації та синтезу історичних знань.

5. Індивідуальне дослідження

Мета: розвинути вміння працювати з джерелами й самостійно досліджувати матеріал.

Опис завдання: кожен здобувач освіти готує коротке повідомлення на тему:

- «Історія розвитку експерсій у моєму регіоні»;
- «Роль музеїв у становленні експерсійної діяльності»;
- «Порівняння розвитку експерсій у Західній Європі та в Україні».

Очікуваний результат: представлення індивідуального аналізу з елементами порівняльного методу.

6. Проєктне завдання: «Музейна екскурсія минулого і сьогодення»

Мета: навчити здобувачів освіти створювати власні концепції екскурсій на історичну тематику.

Опис завдання: група розробляє сценарій короткої екскурсії у форматі «тоді й тепер» (наприклад: «Київ туристичний: екскурсії ХІХ ст. і сучасні маршрути»).

Очікуваний результат: творчий проєкт із описом об'єктів, часу, мети, цільової аудиторії, методики подачі матеріалу.

7. Аналіз відеоматеріалів

Мета: ознайомити здобувачів освіти із сучасними підходами до інтерпретації історії екскурсій.

Опис завдання: перегляд відеофрагментів, або документальних матеріалів про розвиток туризму й екскурсій.

Очікуваний результат: усвідомлення зв'язку історії, культури та інновацій у формуванні екскурсійного продукту.

8. Круглий стіл: «Минуле і майбутнє екскурсійної справи»

Мета: підсумувати матеріал заняття, порівняти історичні й сучасні підходи.

Очікуваний результат: формулювання висновків про тенденції розвитку екскурсології як науки і практики в ХХІ столітті.

4. Обговорення результатів:

- презентація групових і проєктних робіт;
- обговорення цікавих ідей та спільних висновків;
- коментарі викладача, підбиття підсумків.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: «Який етап історії екскурсій мене вразив найбільше і чому?»
- формулювання висновків здобувачами освіти;
- домашнє завдання: підготувати коротке повідомлення, або презентацію на тему: «Роль екскурсій у популяризації культурної спадщини України».

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимальна кількість балів	Характеристика
1. Теоретичний блок	1	Глибина знань з історії екскурсійної справи, правильність термінології, розуміння етапів розвитку
2. Практичний блок	1	Якість виконання аналітичних, кейс- та проектних завдань, історична достовірність
3. Активність у дискусіях та презентаціях	1	Аргументованість суджень, уміння працювати в команді, ораторська майстерність
4. Підсумковий звіт / презентація	1	Логічність структури, грамотність, оформлення, узагальнення результатів
Разом:	4 бали	

Очікувані результати навчання:

Після виконання завдань здобувачі освіти повинні:

- знати основні історичні етапи розвитку екскурсійної діяльності у світі та в Україні;
- розуміти вплив соціально-економічних і культурних процесів на формування екскурсології;
- уміти аналізувати історичні джерела;
- володіти навичками публічних виступів, проектної та аналітичної роботи;
- формулювати власну позицію щодо значення екскурсій у розвитку сучасного туризму.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

ТЕМА: КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКСКУРСІЙ

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти системне розуміння різновидів екскурсій, критеріїв їх класифікації та принципів побудови екскурсійних програм; навчити розрізняти типи, види, форми екскурсій, а також добирати відповідну класифікаційну ознаку залежно від теми, мети та аудиторії екскурсії.

Завдання заняття:

- ознайомити здобувачів освіти із теоретичними основами класифікації екскурсій;
- розкрити критерії поділу екскурсій за тематикою, способом пересування, тривалістю, складом аудиторії, місцем проведення та іншими ознаками;
- розглянути приклади класифікації екскурсій у практиці туризму України та світу;
- розвинути навички аналітичного мислення, порівняння та систематизації інформації;
- формувати здатність обґрунтовувати вибір типу екскурсії для конкретної ситуації чи цільової групи.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- оголошення теми, мети та завдань;
- мотиваційне пояснення важливості класифікації для практики екскурсійної діяльності (планування, підготовка, маркетинг, ціноутворення).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття класифікації екскурсій.
2. Основні критерії класифікації:
 - за тематикою (історичні, мистецькі, архітектурні, природничі, виробничі, релігійні, краєзнавчі тощо);

- за складом аудиторії (для школярів, дорослих, іноземців, спеціалізовані групи);
- за способом пересування (пішохідні, автобусні, комбіновані, водні, повітряні, залізничні);
- за місцем проведення (міські, заміські, музейні, тощо);
- за тривалістю (короткотривалі, багатоденні);
- за формою організації (індивідуальні, групові);
- за формою подачі матеріалу (традиційні, інтерактивні, театралізовані, квест-екскурсії, віртуальні).

3. Поняття тематичних і оглядових екскурсій, їх особливості.

4. Класифікація за функціональною спрямованістю: навчальні, виховні, розважальні, інформаційно-просвітницькі.

5. Приклади застосування класифікації у практиці сучасних туристичних підприємств.

6. Значення класифікації для планування маршруту, вибору об'єктів, визначення вартості та розробки сценарію екскурсії.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Створення класифікаційної таблиці»

Мета: навчитися систематизувати різновиди екскурсій за різними критеріями.

Опис завдання: здобувачі в групах створюють таблицю «Класифікація екскурсій» з 6-8 критеріями, наводять приклади реальних екскурсій в Україні або світі.

Очікуваний результат: готова систематизована таблиця або схема класифікації.

2. Рольова гра: «Менеджер екскурсійного бюро»

Мета: навчити обґрунтовувати вибір виду екскурсії відповідно до запиту клієнта.

Опис завдання: здобувач виступає у ролі менеджера, який має запропонувати клієнту (іншим здобувачам) оптимальний тип екскурсії – за темою, маршрутом і формою проведення.

Очікуваний результат: розвиток професійних комунікативних навичок і розуміння застосування класифікаційних критеріїв на практиці.

3. Кейс-стаді: «Проблеми класифікації сучасних екскурсій»

Мета: осмислити нові тенденції в екскурсійній справі.

Опис завдання: проаналізувати приклади нестандартних екскурсій – VR-екскурсії, нічні тури, гастрономічні програми, екскурсії-квести, «екскурсії у темряві» та визначити, до якого виду вони належать.

Очікуваний результат: формування сучасного бачення класифікації, здатність адаптувати її до нових форм.

4. Групова дискусія

Тема: «Чи потрібна класифікація екскурсій у сучасному туризмі, де переважає креативність?».

Мета: розвинути критичне мислення та здатність аргументовано відстоювати позицію.

Очікуваний результат: усвідомлення балансу між системністю та творчістю в екскурсійній роботі.

5. Індивідуальне дослідження

Мета: поглибити розуміння різних підходів до класифікації.

Опис завдання: кожен здобувач готує коротку письмову нотатку або міні-презентацію на одну з тем:

- «Класифікація музейних екскурсій»;
- «Типологія екскурсій у культурному туризмі»;

Очікуваний результат: розвиток умінь порівняльного аналізу.

6. Проєктне завдання: «Розробка власної системи класифікації»

Мета: творчо застосувати теоретичні знання.

Опис завдання: у групах здобувачі освіти створюють власну схему класифікації екскурсій, яка відображає сучасні тенденції (наприклад, поділ за рівнем інтерактивності, емоційного впливу або технологічного забезпечення).

Очікуваний результат: інфографіка або таблиця: «Моя авторська класифікація екскурсій» з поясненнями.

7. Аналіз відеоматеріалів

Мета: проілюструвати різні види екскурсій у реальному виконанні.

Опис завдання: перегляд фрагментів пішохідної історичної екскурсії, автобусного туру, музейної екскурсії та інтерактивного квесту.

Очікуваний результат: візуальне розуміння відмінностей між типами екскурсій.

8. Круглий стіл: «Тенденції класифікації сучасних екскурсій»

Мета: підсумувати результати заняття, узагальнити нові критерії.

Очікуваний результат: колективне формулювання висновків про еволюцію класифікаційних підходів у сучасній екскурсіології.

4. Обговорення результатів:

- презентація групових проєктів і таблиць;
- відкрите обговорення запропонованих схем;
- коментарі викладача, уточнення теоретичних положень.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: «Який критерій класифікації, на вашу думку, є найзручнішим для практичної роботи?»;
- підбиття підсумків, оцінювання активності;

- домашнє завдання: скласти власну коротку класифікацію екскурсій із прикладами для конкретного міста або туристичного об'єкта.

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимальна кількість балів	Характеристика
1. Теоретичний блок	1	Знання класифікаційних критеріїв, логічність пояснення, точність термінів.
2. Практичний блок	1	Повнота таблиць і схем, глибина аналізу, креативність у проєктах.
3. Активність у дискусії та презентації	2	Участь у групових завданнях, вміння аргументувати.
4. Підсумковий звіт / презентація	2	Оформлення, ясність викладу, узагальнені висновки.
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання:

Після виконання практичного заняття студенти повинні:

- розуміти сутність і мету класифікації екскурсій;
- знати основні класифікаційні ознаки й критерії поділу;
- уміти застосовувати класифікацію під час підготовки екскурсійних програм;
- орієнтуватися в різновидах екскурсій за формою, змістом і способом організації;
- розвивати аналітичне та креативне мислення для розробки власних типологій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

ТЕМА: МЕТОДИКА ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЕКСКУРСІЙ

Мета заняття: ознайомити здобувачів освіти із методикою створення екскурсій – від ідеї до реалізації; сформувати навички логічного та послідовного вибудовування маршруту, підбору об'єктів, написання тексту екскурсії та застосування основних методичних принципів у практичній діяльності гіда.

Завдання заняття:

- розкрити зміст поняття «методика побудови екскурсії» та її основні етапи;
- ознайомити з принципами науковості, логічності, доступності, системності та емоційності під час створення екскурсії;
- навчити розробляти структуру екскурсії (вступ, основна частина, завершення);
- сформувати вміння добирати об'єкти, факти, історичні події відповідно до теми;
- ознайомити з методикою складання маршруту і технологічної карти екскурсії;
- розвинути практичні навички підготовки вступного слова, переходів між об'єктами, логічних зв'язків під час розповіді;
- стимулювати творче мислення при створенні сучасних форматів екскурсій (інтерактивні, театралізовані, мультимедійні).

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- вітальне слово викладача, мотивація теми;
- міні-дискусія: «Що важливіше в екскурсії – інформація чи емоції?»;
- формування очікувань здобувачів освіти від заняття;
- короткий огляд методичних етапів створення екскурсії.

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття методики побудови екскурсії.
2. Основні етапи створення екскурсії.
3. Принципи побудови екскурсій.
4. Структура екскурсії: вступ, основна частина, заключення.
5. Методика підбору об'єктів і визначення маршруту.
6. Особливості складання сценарного плану та технологічної карти екскурсії.
7. Методичні прийоми активізації уваги групи.
8. Сучасні підходи: storytelling, візуалізація, використання аудіо- та AR-технологій.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Розберіть екскурсію»

Мета: навчитися структурувати екскурсії.

Опис: викладач надає короткий текст або відео фрагмент екскурсії (5-7 хв).

Здобувачі аналізують:

- які елементи є вступом, основною частиною, висновком;
- чи дотримано принципів логічності та емоційності;
- які методичні прийоми використовує гід.

Очікуваний результат: письмовий аналіз + обговорення.

2. Рольова гра: «Гід на маршруті»

Мета: закріпити вміння логічно та послідовно вести групу.

Опис: здобувач обирає 3-4 об'єкти (наприклад, у своєму місті), складає короткий маршрут і демонструє фрагмент екскурсії (3 хв).

Критерії: чіткість структури, плавність переходів, відповідність темі, контакт із аудиторією.

Очікуваний результат: розвиток практичних навичок екскурсовода.

3. Творче завдання: «Структуруй екскурсію»

Мета: навчитися формувати логічну послідовність подачі матеріалу.

Опис: здобувачі освіти отримують набір карток із назвами об'єктів (наприклад: Ратуша, Театр, Костел, Замок, Площа Ринок). Необхідно розташувати їх у логічному порядку для тематичної екскурсії та коротко обгрунтувати вибір.

Очікуваний результат: розуміння логіки побудови маршруту.

4. Кейс-стаді: «Помилки у методиці екскурсії»

Мета: навчитися розпізнавати методичні недоліки.

Опис: здобувачам пропонується опис екскурсії з типовими помилками (занадто довгий вступ, відсутність переходів, хаотична подача інформації).

Завдання: виявити помилки та запропонувати варіанти їх виправлення.

Очікуваний результат: критичне мислення, розуміння принципів методичної побудови.

5. Інтерактивне завдання: «Storytelling у дії»

Мета: навчитися використовувати метод розповіді для емоційного впливу.

Опис: кожен здобувач освіти має скласти коротку (1-2 хв) історію, пов'язану з певним об'єктом (легенда, цікавинка, відома особистість).

Очікуваний результат: формування уміння подавати факти у захопливій формі.

6. Проєктне завдання: «Моя міні-екскурсія»

Мета: інтегрувати знання з методики в реальний продукт.

Опис: у групах здобувачі розробляють короткий сценарний план екскурсії на 15-20 хв.

Очікуваний результат: готовий план майбутньої екскурсії.

7. Групова дискусія

Тема: «Чи може екскурсія бути повністю імпровізаційною?»

Мета: розвинути розуміння ролі підготовки і методики у професіоналізмі гіда.

Очікуваний результат: сформована позиція здобувачів освіти щодо балансу між методикою і творчістю.

8. Візуальне завдання: «Карта маршруту»

Мета: навчитися оформлювати маршрут екскурсії.

Опис: здобувачі наносять на карту або схему послідовність об'єктів, визначають точки зупинок, час перебування, відстані, логіку руху.

Очікуваний результат: практичні навички розробки технологічної карти маршруту.

4. Обговорення результатів:

- представлення проектів і обговорення різних підходів до побудови екскурсій;

- колективне визначення найбільш вдалих методичних рішень;

- коментар викладача щодо сильних сторін і типових помилок.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: «Що я дізнався сьогодні про логіку побудови екскурсії?»;

- визначення домашнього завдання: підготувати структуровану екскурсію (тема – на вибір здобувача);

- виставлення оцінок за активність і творчість.

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 4.

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичні знання	1	Розуміння методики, знання принципів побудови
Практичні завдання	1	Якість виконання аналітичних і проектних завдань
Творчість і оригінальність	1	Використання storytelling, сучасних методів
Активність у дискусії	1	Участь, аргументація, ініціатива
Презентація результатів	2	Структурованість, чіткість і виразність
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після заняття здобувачі повинні:

- знати методику і принципи побудови екскурсій;
- розуміти структуру та етапи створення екскурсійного маршруту;
- уміти добирати об'єкти відповідно до теми;
- володіти навичками розробки сценарного плану;
- застосовувати методичні прийоми під час підготовки екскурсій;
- розвивати творчий підхід до побудови сучасних екскурсій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

ТЕМА: ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти знання та практичні навички, необхідні для якісного проведення екскурсій; ознайомити з технологічними етапами підготовки та реалізації екскурсії, методами взаємодії з групою, управління увагою аудиторії, використанням технічних засобів і методичних прийомів під час показу та розповіді.

Завдання заняття:

- розкрити сутність технології проведення екскурсії як системи взаємопов'язаних дій;
- ознайомити з етапами проведення екскурсії – підготовчим, основним та завершальним;
- навчити правильно організовувати групу, забезпечувати дисципліну та комфорт учасників;
- розвинути навички публічної комунікації, ведення діалогу та управління увагою екскурсантів;
- ознайомити з особливостями використання візуальних і технічних засобів у процесі екскурсії;
- формувати вміння діяти в непередбачених ситуаціях під час проведення екскурсії;
- сприяти розвитку професійної майстерності екскурсовода.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання, оголошення теми та мети заняття;
- мотиваційна вправа: «З якої фрази починається успішна екскурсія?»;
- коротка бесіда: роль технологічної підготовки в ефективності роботи екскурсовода;

- повторення попередніх тем: методика побудови → технологія проведення (зв'язок).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття «технологія проведення екскурсії» та її складові.
2. Структура технологічного процесу екскурсії.
3. Принципи проведення екскурсій: професіоналізм, безпека, логічність, емоційність, дисципліна, контактність.
4. Роль екскурсовода як організатора, комунікатора й психолога.
5. Основні типи методичних прийомів: показ, розповідь, порівняння, реконструкція, драматизація, цитування, діалог.
6. Психологічні аспекти взаємодії з екскурсантами: підтримання уваги, створення емоційної атмосфери.
7. Використання технічних засобів: мікрофони, аудіогіди, планшети, AR/VR-елементи.
8. Типові проблеми під час проведення екскурсій (запізнення, шум, непередбачені погодні умови, технічні збої) та шляхи їх вирішення.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Технологічна карта екскурсії»

Мета: навчитися розробляти покроковий план проведення екскурсії.

Опис: здобувачі створюють технологічну карту (таблицю), де прописують:

- етапи екскурсії;
- дії екскурсовода;
- час і місце зупинок;
- методичні прийоми;
- технічні засоби;
- коментарі щодо управління групою.

Очікуваний результат: готовий технологічний план проведення обраної екскурсії.

2. Рольова гра: «Екскурсовод і група»

Мета: відпрацювати поведінку та мовлення екскурсовода.

Опис: один здобувач виконує роль гіда, інші – екскурсантів (із різними типами поведінки: активний, байдужий, допитливий).

Завдання: гід має утримати увагу групи, підтримати контакт і провести частину екскурсії.

Очікуваний результат: розвиток комунікаційних та лідерських навичок.

3. Інтерактивне завдання: «Екскурсія без зайвих слів»

Мета: розвинути невербальні засоби впливу екскурсовода.

Опис: здобувачі мають представити об'єкт або місце за допомогою жестів, емоцій, міміки, інтонації, з коротким текстом.

Очікуваний результат: усвідомлення ролі невербальної комунікації у професійній діяльності.

4. Кейс-стаді: «Непередбачувана ситуація»

Мета: навчитися реагувати на складні умови під час екскурсії.

Опис: кожна група отримує кейс:

- екскурсант ставить некоректне запитання;
- раптово зіпсувалась погода;
- затримка транспорту;
- техніка не працює.

Завдання: розробити короткий сценарій дій екскурсовода.

Очікуваний результат: уміння швидко приймати рішення, стресостійкість.

5. Творче завдання: «Голос екскурсовода»

Мета: розвинути дикцію, інтонацію, темп і дихання.

Опис: виконання вправ:

- читання короткого тексту з різною емоційною інтонацією;
- вправи на темп (повільно/швидко);

- дихальні вправи для стійкого голосу.

Очікуваний результат: покращення мовленнєвої техніки.

6. Проєктне завдання: «Міні-екскурсія»

Мета: комплексно застосувати знання про технологію проведення екскурсій.

Опис: група готує коротку демонстраційну екскурсію (5-7 хв): вступ, 2-3 об'єкти, завершення.

У плані має бути прописано всі технологічні елементи: підготовка, маршрут, час, методи, поведінка.

Очікуваний результат: практичний досвід виступу перед аудиторією.

7. Аналіз відеоматеріалів

Мета: побачити технологічну сторону професійних екскурсій.

Опис: перегляд відеофрагментів роботи професійних гідів (міські, музейні, автобусні екскурсії).

Завдання: визначити, які прийоми вони використовують для підтримання уваги й логіки маршруту.

Очікуваний результат: здатність аналізувати професійні технології проведення екскурсії.

8. Круглий стіл: «Секрети успішного проведення екскурсії»

Мета: узагальнити знання, отримані під час заняття.

Очікуваний результат: сформульований перелік професійних принципів успішної екскурсії.

4. Обговорення результатів:

- обмін враженнями від рольових і проєктних завдань;
- колективне визначення найефективніших технологічних прийомів.
- коментар викладача щодо професійних аспектів поведінки екскурсовода.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: «Що найважливіше у технології проведення екскурсії?»;
- виставлення оцінок, рекомендації щодо вдосконалення навичок;
- домашнє завдання: скласти покрокову технологічну карту обраної екскурсії (до 1 сторінки).

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 5.

Таблиця 5

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичні знання	1	Розуміння технологічних етапів, принципів проведення
Практичні навички	1	Якість виконання рольових і кейсових завдань
Комунікативна майстерність	1	Вміння утримувати увагу групи, культура мовлення
Креативність та імпровізація	1	Використання інтерактивів, реакція на ситуації
Презентація результатів	2	Виразність, логічність, професійність
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після заняття здобувачі повинні:

- знати технологічну послідовність проведення екскурсій;
- уміти планувати, організувати й контролювати процес екскурсії;
- розвивати комунікативну, психологічну та сценічну компетентність;
- володіти техніками голосу, дикції та управління увагою;
- використовувати сучасні технічні й методичні засоби у роботі;
- діяти ефективно в непередбачених ситуаціях.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

ТЕМА: МЕТОДИКА ВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ

Мета заняття: формування у здобувачів освіти знань, умінь і навичок, необхідних для професійного ведення екскурсій; ознайомлення з основними методичними прийомами показу та розповіді, розвиток уміння підтримувати контакт з аудиторією, керувати увагою та формувати емоційний вплив екскурсії на слухачів.

Завдання заняття:

- розкрити сутність і значення методики ведення екскурсій у діяльності гіда;
- ознайомити з методичними прийомами показу, розповіді, коментування та демонстрації;
- навчити вибирати й комбінувати методичні прийоми залежно від типу екскурсії, об'єкта та складу аудиторії;
- відпрацювати структуру ведення екскурсії: вступ, основна частина, підсумок;
- розвинути комунікативні та організаційні навички екскурсовода;
- формувати здатність адаптувати методику до непередбачених обставин;
- виховувати професійну етику, культуру мовлення та творче мислення.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання, оголошення теми, мети та очікуваних результатів;
- мотиваційна вправа: «Якою має бути ідеальна екскурсія?»;
- коротке обговорення: як методика відрізняється від технології та чому вона визначає «стиль» екскурсовода.

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття «методика ведення екскурсій» та її роль у професійній діяльності.
2. Основні елементи методики: показ, розповідь, взаємодія з аудиторією, емоційна виразність.
3. Принципи ведення екскурсії: логічність, доступність, наочність, системність, емоційність.
4. Види показу об'єктів: послідовний, вибірковий, оглядовий, порівняльний.
5. Методи розповіді: описовий, аналітичний, проблемний, образний, документальний.
6. Використання прийомів реконструкції, драматизації, цитування, порівняння, контрасту, інтерактиву.
7. Роль екскурсовода як організатора сприйняття: як утримувати увагу, підтримувати контакт, використовувати паузи.
8. Мовленнєва техніка: дикція, інтонація, темп, логічні наголоси, жести.
9. Типові помилки під час ведення екскурсій і способи їх уникнення.
10. Адаптація методики до типу аудиторії (діти, іноземці, фахівці, літні люди).

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Види методичних прийомів»

Мета: систематизувати знання про прийоми показу й розповіді.

Опис: кожна група отримує картки з назвами прийомів (опис, порівняння, реконструкція, інтерактив, проблемне питання, цитата, емоційний контраст тощо) і має навести приклад їх використання на реальній або вигаданій екскурсії.

Очікуваний результат: розуміння доцільності застосування методів у різних ситуаціях.

2. Рольова гра: «Мікроекскурсія»

Мета: відпрацювати методику ведення короткої екскурсії.

Опис: здобувачі готують 3-5-хвилинний фрагмент екскурсії на обрану тему (історичний об'єкт, музейна експозиція, архітектурна пам'ятка).

Кожен повинен продемонструвати:

- вступ, показ і розповідь;
- логіку переходів;
- завершення з підсумком

Очікуваний результат: розвиток навичок структури й виразності розповіді.

3. Кейс-стаді: «Складний екскурсант»

Мета: навчитися керувати поведінкою аудиторії.

Опис: кожна група отримує ситуацію:

- слухач постійно перебиває;
- хтось задає провокативні запитання;
- група неуважна або втомлена;
- хтось робить фото під час розповіді.

Завдання: відпрацювати прийом привернення уваги та збереження атмосфери екскурсії.

Очікуваний результат: розвиток гнучкості, самоконтролю та тактовності.

4. Інтерактивне завдання: «Сила голосу»

Мета: удосконалити мовленнєву техніку.

Опис:

- тренування гучності, темпу, інтонації, логічних наголосів;
- читання коротких текстів у різних стилях: офіційно, емоційно;

Очікуваний результат: покращення дикції, виразності та впевненості мовлення.

5. Творче завдання: «Методика в дії»

Мета: показати застосування різних методичних прийомів у реальній ситуації.

Опис: група обирає історичну подію чи об'єкт (наприклад, Луцький Замок, Луцький Свято-Троїцький собор, Будинок з химерами скульптора Голованя, Музей сучасного українського мистецтва Корсаків, і створює короткий методичний сценарій показу з використанням не менше трьох різних прийомів (порівняння, цитування, реконструкція, емоційна розповідь).

Очікуваний результат: здатність комбінувати прийоми під час ведення екскурсії.

6. Відеоаналіз: «Як працює професіонал»

Мета: проаналізувати методику ведення екскурсії після її перегляду.

Опис: перегляд відеозапису професійної екскурсії.

Завдання: визначити, які методичні прийоми використовує екскурсовод, як підтримує увагу, які інтонаційні або невербальні засоби застосовує.

Очікуваний результат: аналітичне мислення, уміння розрізняти ефективні прийоми.

7. Групова дискусія: «Що робить екскурсію незабутньою?»

Мета: узагальнити досвід і виявити ключові методичні принципи.

Очікуваний результат: створення колективного «Кодексу успішного екскурсовода».

4. Обговорення результатів:

- аналіз виконаних завдань, обмін думками;
- визначення найефективніших методичних прийомів;
- рефлексія: «Який прийом став для мене найкориснішим?»

5. Підсумкова частина:

- оцінювання, підбиття підсумків;
- рекомендації викладача щодо вдосконалення методики ведення;

- домашнє завдання: створити короткий конспект екскурсії із чітким описом застосованих методичних прийомів.

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 6.

Таблиця 6

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	0,5	Розуміння сутності методики, знання термінів і прийомів.
Практичні навички	0,5	Якість демонстрації методів показу й розповіді.
Комунікаційна культура	1	Уміння керувати увагою, логічність мовлення, виразність.
Творчий підхід	1	Креативність і гнучкість під час рольових і творчих завдань.
Презентація результатів	1	Якість, послідовність і професійність виступу.
Разом:	4 бали	

Очікувані результати навчання

Після завершення заняття здобувачі освіти повинні:

- розуміти поняття методики ведення екскурсій;
- знати основні методичні прийоми показу та розповіді;
- уміти логічно й емоційно проводити екскурсії;
- використовувати методичні прийоми відповідно до типу аудиторії;
- підтримувати контакт і увагу слухачів;
- демонструвати культуру мовлення, тактовність та професіоналізм.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

ТЕМА №7. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСКУРСОВОДА

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти уявлення про сутність, структуру та зміст професійної діяльності екскурсовода; розвинути вміння планувати й здійснювати екскурсійний процес, ефективно взаємодіяти з аудиторією, володіти культурою мовлення.

Завдання заняття:

- розкрити поняття та зміст професії «екскурсовод», її місце в туристичній галузі;
- визначити основні функції, ролі та компетенції екскурсовода;
- ознайомити з етичними, психологічними та комунікативними аспектами діяльності гіда;
- проаналізувати вимоги до підготовки та проведення екскурсій;
- виявити особливості поведінки, зовнішнього вигляду, культури спілкування та іміджу екскурсовода;
- розвинути навички самопрезентації, імпровізації й лідерства в роботі з групою;
- навчити оцінювати ефективність власної професійної діяльності.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання, оголошення теми, мети, очікуваних результатів;

- мотиваційна вправа: «Яким має бути справжній екскурсовод?» (мозковий штурм, створення «портрету ідеального гіда»);
- актуалізація: обговорення сучасних тенденцій у професії гіда (аудіогіди, віртуальні екскурсії, digital-комунікація).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Професійна діяльність екскурсовода: сутність, структура, види.
2. Основні функції екскурсовода: інформаційна, організаційна, комунікативна, виховна, емоційна.
3. Компетентності сучасного екскурсовода.
4. Етика та професійна культура екскурсовода: правила поведінки, зовнішній вигляд, міміка, жести, контакт з аудиторією.
5. Роль екскурсовода як посередника між культурною спадщиною та туристом.
6. Вимоги до підготовки екскурсій і самовдосконалення гіда.
7. Типові помилки під час ведення екскурсій: монотонність, перевантаження фактами, відсутність контакту, недотримання часу.
8. Шляхи підвищення професійної майстерності: тренінги, самоаналіз, участь у туристичних форумах, волонтерство.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Функції екскурсовода»

Мета: зрозуміти різні напрями діяльності гіда.

Опис: групи отримують картки з прикладами ситуацій (наприклад: «Пояснення об'єкта архітектури», «Вирішення конфлікту в групі», «Затримка транспорту»).

Завдання – визначити, яку саме функцію виконує екскурсовод (інформаційну, комунікативну, організаційну, виховну тощо).

Очікуваний результат: розуміння багатогранності професії.

2. Рольова гра: «Екскурсовод і турист»

Мета: відпрацювати ситуації взаємодії з екскурсантами.

Опис: здобувачі по черзі виступають у ролі екскурсовода, який повинен зреагувати на конкретну ситуацію:

- турист ставить провокативне запитання;
- хтось відволікає інших;
- група неуважна або запізнюється;
- екскурсант вимагає інформації, якої немає у програмі.

Очікуваний результат: розвиток стресостійкості, емпатії та навичок імпровізації.

3. Кейс-стаді: «Професійна дилема»

Мета: навчити приймати рішення в етичних і професійних ситуаціях.

Опис: розгляд конкретних кейсів, наприклад:

- гід помічає історичну неточність у своїй розповіді;
- виникла суперечка між екскурсантами.

Очікуваний результат: уміння діяти згідно з етичними нормами професії.

4. Інтерактив: «Екскурсія очима туриста»

Мета: оцінити професійність гіда з позиції екскурсанта.

Опис: здобувачі в парах: один виступає екскурсоводом, інший – туристом, який після «екскурсії» заповнює анкету оцінювання (комунікація, емоційність, чіткість, знання, етика).

Очікуваний результат: зворотний зв'язок для саморефлексії.

5. Відеоаналіз: «Професія екскурсовод: за лаштунками»

Мета: проаналізувати роботу професіоналів і визначити головні риси майстерності.

Опис: перегляд фрагментів відео екскурсій (в Україні або за кордоном).

Завдання: проаналізувати, які методи, манери, невербальні засоби використовує гід.

Очікуваний результат: розвиток уміння оцінювати професійну поведінку.

6. Круглий стіл: «Професія гіда – покликання чи навичка?»

Мета: рефлексія й узагальнення заняття.

Очікуваний результат: вироблення власної позиції щодо сутності професійної діяльності екскурсовода.

4. Обговорення результатів:

- представлення найкращих мініпрезентацій і рольових виступів;
- визначення основних критеріїв професіоналізму екскурсовода;
- рефлексивне коло: *«Що я відкрив у собі як майбутньому екскурсоводові?»*

5. Підсумкова частина:

- підбиття підсумків;
- коментарі викладача щодо сильних сторін і напрямів розвитку;
- домашнє завдання – підготувати коротке есе: «Моє професійне бачення екскурсовода майбутнього».

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 7.

Таблиця 7

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	1	Знання понять, розуміння сутності професії, компетентностей
Практичні вміння	1	Демонстрація професійної поведінки, реакцій у ситуаціях
Комунікативні навички	1	Контакт із аудиторією, культура мовлення, емоційність
Творчий підхід і самопрезентація	1	Індивідуальний стиль, креативність, професійний імідж
Активність у дискусії та рефлексії	2	Аргументованість, відкритість, уміння працювати в групі
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після завершення заняття здобувачі освіти повинні:

- знати зміст і структуру професійної діяльності екскурсовода;
- розуміти вимоги до етики, культури поведінки й спілкування;
- уміти керувати групою, вирішувати проблемні ситуації, підтримувати контакт;
- володіти навичками самопрезентації та іміджевого позиціонування;
- оцінювати ефективність власної роботи;
- демонструвати готовність до реальної професійної діяльності в туристичній сфері.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

ТЕМА: ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ЕКСКУРСІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ. ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД В ЕКСКУРСІЯХ

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти знання про принципи диференційованого та інклюзивного підходів у екскурсійній діяльності; навчити адаптовувати зміст, форму й методи проведення екскурсій до потреб різних категорій туристів – за віком, рівнем підготовки, фізичними можливостями, інтересами.

Завдання заняття:

- розкрити сутність диференційованого та інклюзивного підходів в екскурсійній справі;
- ознайомити з видами диференціації екскурсій: за віком, інтересами, культурними особливостями, фізичними можливостями;
- визначити принципи побудови екскурсій для людей з інвалідністю;
- навчити адаптувати маршрут, зміст і методику до конкретної аудиторії;
- розвинути емпатію, терпимість, уміння спілкуватися з різними категоріями екскурсантів;

- ознайомити з кращими практиками інклюзивного туризму в Україні та світі.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання, оголошення теми та мети;
- мотиваційна вправа: «Хто наша аудиторія?» – здобувачі називають різні типи туристів, з якими може працювати екскурсовод;
- коротке відео або фото-презентація прикладів інклюзивних екскурсій (наприклад, екскурсії для незрячих у музеях, мовою жестів, адаптовані маршрути у м. Луцьк).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття диференційованого підходу в екскурсійному обслуговуванні.
2. Види диференціації:
 - за віком (дитячі, молодіжні, сімейні, для людей похилого віку);
 - за рівнем знань і підготовки (для фахівців, для аматорів, для іноземців)
 - за мотивацією (пізнавальні, розважальні, духовні, професійно-тематичні);
 - за фізичними можливостями (люди з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо).
3. Інклюзивний підхід: сутність, принципи, мета.
4. Нормативно-правові засади інклюзивного туризму в Україні.
5. Принципи адаптації екскурсій для осіб з інвалідністю:
 - доступність маршрутів (безбар'єрність);
 - адаптація мови та темпу подачі;
 - використання допоміжних засобів (тактильні карти, аудіоописи, субтитри, переклад жестовою мовою).
6. Психологічні аспекти роботи з інклюзивними групами.
7. Приклади найкращих інклюзивних ініціатив в Україні та Європі.
8. Професійна етика екскурсовода під час роботи з людьми з особливими потребами.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Портрет аудиторії»

Мета: навчитися визначати потреби різних категорій екскурсантів;

Опис: кожна група отримує опис цільової аудиторії (наприклад: школярі 10 років, група іноземних туристів, відвідувачі з порушенням слуху, люди похилого віку).

Завдання:

- визначити особливості сприйняття;
- підібрати форму подачі матеріалу, тривалість, об'єкти, темп, тон розповіді;
- запропонувати варіанти адаптації маршруту.

Очікуваний результат: розроблені таблиці або короткі плани екскурсій для кожної групи.

2. Кейс-стаді: «Інклюзивна екскурсія у дії»

Мета: застосувати принципи інклюзії на практиці

Опис: здобувачі отримують завдання створити концепцію короткої інклюзивної екскурсії (наприклад, у місцевому музеї, парку чи історичній зоні).

Необхідно вказати:

- для якої групи вона створюється;
- як адаптований маршрут і методика;
- які засоби доступності будуть застосовані.

Очікуваний результат: презентація інклюзивного маршруту з поясненням рішень.

3. Рольова гра: «Екскурсовод і група з особливими потребами»

Мета: навчитися правильно та етично взаємодіяти.

Завдання: подивитися відео-екскурсію для учасників з різними потребами.

Навчитися пристосовувати мову, темп і комунікацію до такої аудиторії.

Очікуваний результат: розвиток емпатії, толерантності, інклюзивної компетентності.

4. Відеоаналіз: «Безбар'єрні екскурсії світу»

Мета: ознайомити з прикладами реалізованих інклюзивних практик у світі.

Опис: перегляд відео з прикладами екскурсій для незрячих (з аудіоописами), для нечуючих (з сурдоперекладом), для осіб на візках.

Очікуваний результат: розуміння світових стандартів інклюзивного туризму.

5. Творче завдання: «Екскурсія для всіх»

Мета: створити креативну ідею універсальної екскурсії.

Опис: групи розробляють концепцію маршруту, який буде цікавий і доступний для всіх категорій відвідувачів.

Очікуваний результат: презентація групового проекту «Тур без бар'єрів».

6. Групова дискусія «Інклюзія – це мода чи свідомість?»

Мета: формування ціннісного ставлення до інклюзивного підходу.

Очікуваний результат: усвідомлення, що інклюзія – це не лише вимога часу, а прояв гуманності, професіоналізму та культури.

4. Обговорення результатів:

- представлення групових проектів;
- обмін досвідом, коментарі щодо творчості та практичності ідей;
- підбиття підсумків: *що найскладніше в інклюзивній роботі екскурсовода?*

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: «Що я зрозумів про роль екскурсовода у створенні безбар'єрного світу?»;
- підсумкові коментарі викладача;
- домашнє завдання: підготувати коротке есе: «Мій внесок у розвиток інклюзивного туризму в Україні».

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 8.

Таблиця 8

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	1	Знання понять «диференційований» і «інклюзивний» підходи, розуміння їх принципів
Практичні завдання	1	Адаптація маршрутів і змісту до різних груп
Комунікативні навички	1	Толерантність, чутливість, культура спілкування
Креативність і самостійність	1	Оригінальність у розробці інклюзивних екскурсій
Активність у дискусії та презентації	2	Аргументованість, командна робота, повага до інших думок
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після завершення заняття здобувачі повинні:

- розуміти сутність диференційованого й інклюзивного підходів;
- знати особливості організації екскурсій для різних категорій відвідувачів;
- уміти адаптувати маршрут, темп, зміст і методику під конкретну групу;
- володіти навичками інклюзивного спілкування;
- виявляти емпатію, етичність, професіоналізм;
- усвідомлювати значення інклюзивності для розвитку сучасного туризму.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти знання про основи організації екскурсійної діяльності з урахуванням екологічних, соціально-культурних та економічних принципів сталого розвитку; навчити застосовувати світовий досвід сталого туризму для створення екскурсійних продуктів, що сприяють збереженню природної та культурної спадщини регіону.

Завдання заняття:

- розкрити сутність сталого розвитку та його значення для туристично-екскурсійної діяльності;
- ознайомити з міжнародними стандартами й прикладами впровадження принципів сталого туризму;

- визначити особливості організації екскурсій у контексті сталого використання ресурсів регіону;
- навчити розробляти екскурсійні маршрути, які поєднують туристичну привабливість із турботою про довкілля, громаду та культурні цінності;
- сприяти формуванню екологічної культури, соціальної відповідальності та професійної етики майбутнього екскурсовода.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- привітання, коротке пояснення теми;
- міні-опитування: *«Що для вас означає сталий туризм?»*;
- короткий перегляд відео або презентації про екологічні екскурсії (наприклад, екотури на Волині, або практики «зеленої» сертифікації у ЄС).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття «сталий розвиток» і його складові:
 - екологічна (збереження природних ресурсів);
 - економічна (раціональне використання ресурсів, підтримка місцевої економіки);
 - соціокультурна (збереження культурної ідентичності, розвиток громад).
2. Роль туризму та екскурсій у досягненні цілей сталого розвитку.
3. Принципи сталого екскурсійного обслуговування:
 - мінімізація негативного впливу на довкілля;
 - сприяння зайнятості місцевого населення;
 - популяризація місцевих традицій, ремесел, кухні;
 - освітній та виховний характер екскурсій.
4. Світовий досвід сталих екскурсійних практик (прикладі: Швейцарія, Коста-Ріка, Ісландія, Скандинавія).

5. Українські ініціативи в напрямі сталого туризму (еко-маршрути в Карпатах, «Зелений шлях» на Поділлі, розвиток екотуризму в національних парках).
6. Організація екскурсій у сільських громадах – важливий елемент локального розвитку.
7. Технології «зеленого менеджменту» в роботі екскурсовода (використання електротранспорту, тощо).
8. Співпраця екскурсійних підприємств із громадськими організаціями, місцевою владою та природоохоронними установами.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Сталий маршрут у моєму регіоні»

Мета: навчитися визначати ресурси для створення екологічно збалансованих екскурсій.

Опис: кожна група отримує карту свого регіону. Завдання – визначити об’єкти, які можуть стати частиною сталого маршруту, та описати:

- їх культурне або природне значення;
- можливі загрози від надмірного туризму;
- способи мінімізації впливу.

Очікуваний результат: карта сталого екскурсійного маршруту з короткими рекомендаціями.

2. Кейс-стаді: «Світовий досвід – українські можливості»

Мета: застосувати міжнародні підходи до місцевих умов.

Опис: кожна група отримує опис практики (наприклад, «Zero Waste Tours» у Швейцарії, «Green Routes» у Норвегії, «EcoBike» у Данії).

Завдання:

- коротко проаналізувати переваги практики;
- визначити, як її можна адаптувати в Україні;
- запропонувати ідею власного еко-туристичного продукту.

Очікуваний результат: презентація пропозицій щодо впровадження елементів сталого туризму в регіоні.

3. Рольова гра: «Екскурсовод-еколог»

Мета: відпрацювати поведінку екскурсовода, який навчає туристів екологічної відповідальності.

Опис: здобувач у ролі екскурсовода проводить умовну екскурсію, під час якої пояснює групі правила екологічної поведінки (не смітити, не ламати рослини, не годувати тварин).

Очікуваний результат: демонстрація комунікативних та виховних умінь.

4. Інтерактив: «Зелений кодекс екскурсовода»

Мета: сформувані етичні норми екологічної поведінки.

Опис: здобувачі в групах розробляють 5-7 правил «зеленого екскурсовода».

Очікуваний результат: створення Етичного кодексу «сталого екскурсовода» з коротким гаслом.

5. Групова дискусія: «Чи може екскурсія бути екологічною і прибутковою водночас?»

Мета: навчити бачити баланс між економічними вигодами та екологічними обмеженнями.

Очікуваний результат: вироблення спільного бачення шляхів розвитку сталого туризму в Україні.

6. Проектне завдання: «EcoTour UA»

Мета: створити концепцію «сталого екскурсійного маршруту».

Опис: здобувачі розробляють повноцінну концепцію «сталого екскурсійного продукту» (назва, опис, цільова аудиторія, екологічні рішення, соціальні переваги, економічна користь для регіону).

Очікуваний результат: презентація проєкту з візуалізацією або коротким промо-відео.

7. Відеоаналіз: «Зелений туризм у світі»

Мета: показати практичні приклади реалізації сталого підходу.

Опис: перегляд фрагментів документальних фільмів або туристичних роликів про успішні екопроєкти (напр., «Costa Rica: 100% Eco Tourism»).

Очікуваний результат: розуміння реального впливу сталих практик.

4. Обговорення результатів:

- кожна група презентує свої напрацювання;
- обговорення найбільш оригінальних ідей;
- визначення основних труднощів у впровадженні сталих практик.

5. Підсумкова частина:

- підбиття підсумків: «Яку роль відіграє екскурсивод у сталому розвитку туризму?»;
- поради викладача щодо вдосконалення екскурсійних програм з урахуванням екологічних принципів;
- домашнє завдання: підготувати есе або постер на тему: «Мій регіон – територія сталого туризму».

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 9.

Таблиця 9

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	1	Знання принципів сталого розвитку, прикладів світового досвіду
Практичні завдання	1	Здатність застосовувати принципи сталості під час проєктування екскурсій
Креативність і аналітичність	1	Оригінальність, вміння мислити стратегічно
Соціальна та екологічна орієнтованість проєктів	1	Врахування інтересів місцевої громади та довкілля
Активність і участь у дискусії	2	Ініціативність, командна взаємодія

Очікувані результати навчання:

Після завершення заняття здобувачі освіти повинні:

- розуміти суть і принципи сталого розвитку в туризмі;
- знати приклади світового досвіду сталих екскурсійних практик;
- уміти розробляти маршрути з урахуванням екологічних, економічних і соціальних аспектів;
- формувати екологічно свідому поведінку учасників екскурсій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10**ТЕМА: МУЛЬТИКУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ**

Мета заняття: сформувати у здобувачів освіти розуміння значення мультикультурної спадщини й природно-ресурсного потенціалу Волині для розвитку туристично-екскурсійної діяльності; навчити визначати, оцінювати й використовувати культурно-історичні, етнографічні та природні ресурси регіону при створенні екскурсійних маршрутів різного типу.

Завдання заняття:

- ознайомити здобувачів освіти із основними об'єктами культурної, історичної та природної спадщини Волині;
- розкрити поняття мультикультурності регіону як чинника туристичної привабливості;
- визначити об'єкти для екскурсій за тематикою: історичною, етнографічною, природничою, релігійною, гастрономічною тощо;
- показати роль природно-ресурсного потенціалу Волині (озера, ліси, заповідники, річки) у формуванні еко- та етно-маршрутів;
- розвинути навички створення власних маршрутів на основі поєднання культурних і природних ресурсів;
- виховати шанобливе ставлення до історії, традицій та природи рідного краю.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина

- привітання, коротке ознайомлення з темою;
- мотиваційна вправа: *«Що робить Волинь особливою?»* – здобувачі називають визначні місця, які асоціюються з регіоном;
- демонстрація відео або слайд-шоу: *«Волинь – край легенд і озер»* (пейзажі Шацьких озер, замки, костели, старовинні села, фестивалі).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття мультикультурної спадщини: співіснування української, польської, єврейської, литовської, чеської культур на Волині.
2. Культурно-історичні особливості Волині:
 - Замок Любарта в Луцьку як символ середньовічної історії;
 - Старе місто Луцька – архітектурний ансамбль різних епох;
 - Костели, синагоги, православні та католицькі храми як свідчення релігійного різноманіття;
 - Музей волинської ікони – духовна перлина регіону.
3. Етнографічна спадщина: волинські традиції, ремесла, вишивка, музика, народні промисли.

4. Природно-ресурсний потенціал:

- Шацький національний природний парк (озера Світязь, Пулемецьке, Люцимер);
- ландшафтні заказники, заповідні території, лісові масиви, річки Стохід і Прип'ять.

5. Роль культурних фестивалів та подій у збереженні мультикультурності (фестивалі «Ніч у Луцькому замку», «Поліське літо з фольклором», «Світязькі вечори»).

6. Принципи створення екскурсійних маршрутів на основі культурно-природної синергії.

7. Види екскурсій Волині: історико-культурні, етнографічні, паломницькі, природничі, гастрономічні, комбіновані.

8. Сучасні тенденції розвитку туризму у Волинській області та роль екскурсовода у популяризації регіону.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Карта культурних і природних скарбів Волині»

Мета: навчитися систематизувати туристичні ресурси регіону.

Опис: групи отримують карту Волинської області та завдання позначити на ній:

- історико-культурні пам'ятки;
- об'єкти природно-заповідного фонду;
- етнографічні села, музеї, ремісничі центри;
- події локації (фестивалі, ярмарки, свята).

Очікуваний результат: створена «Карта туристичних ресурсів Волині» з коротким описом кожного об'єкта.

2. Кейс-стаді: «Мультикультурна мандрівка Волиню»

Мета: навчитися інтегрувати різні культури в один маршрут.

Опис: кожна група створює концепцію екскурсії, що демонструє мультикультурність регіону (наприклад, «Дорогами віри: православ'я, католицизм і юдаїзм на Волині» або «Європейська спадщина Луцька»).

Очікуваний результат: план екскурсії (3-5 об'єктів), короткий опис теми та маршруту, запропонована цільова аудиторія.

3. Проектне завдання: «Природа і культура – єдиний маршрут»

Мета: об'єднати природний і культурний потенціал у туристичному продукті.

Опис: розробити одноденний або дводенний екскурсійний маршрут, який поєднує відвідання культурно-історичних пам'яток і природних об'єктів Волині (наприклад, «Від замку Любарта до озера Світязь», або «Поліський край легенд»).

Очікуваний результат: презентація маршруту з картою, назвою, описом об'єктів, тривалістю, формою проведення (пішохідна, автобусна, вело-, екоекскурсія).

4. Рольова гра: «Я – гід на маршруті»

Мета: навчитися презентувати об'єкти різним аудиторіям.

Опис: кожен здобувач обирає один об'єкт і коротко проводить фрагмент екскурсії (2-3 хв.), використовуючи інформаційно-емоційний стиль розповіді.

Очікуваний результат: розвиток навичок комунікації та сценічної культури екскурсовода.

5. Групова дискусія «Чи зберігаємо ми свою спадщину?»

Мета: обговорити проблеми збереження історико-культурних пам'яток і природного середовища.

Очікуваний результат: формування активної позиції щодо охорони спадщини Волині.

6. Відеоаналіз: «Волинь туристична – спадщина, природа, сучасність»

Мета: ознайомити з актуальними прикладами туристичних продуктів регіону.

Опис: перегляд відео-матеріалів локальних ініціатив про туристичні маршрути (наприклад, «Волинський шлях», «Озерна перлина України»).

Очікуваний результат: аналіз використання мультикультурних і природних ресурсів у промоції регіону.

4. Обговорення результатів:

- кожна група презентує свій маршрут або карту;
- обговорення у форматі «туристичного ярмарку» – групи оцінюють ідеї одна одної;
- підбиття висновків: *«Що об'єднує культуру та природу Волині в єдину історію?»*.

5. Підсумкова частина:

- рефлексія: здобувачі завершують речення *«Мене надихнуло в цій темі...»*;
- підбиття підсумків заняття;
- домашнє завдання: підготувати есе або міні-презентацію: *«Мій авторський маршрут Волиню: крізь культуру і природу»*.

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 10.

Таблиця 10

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	1	Розуміння понять мультикультурності та природно-ресурсного потенціалу.
Практичні завдання	1	Вміння систематизувати та інтегрувати культурні й природні ресурси.
Проектна робота (маршрут)	2	Якість структури, логіка маршруту, креативність назви.

Комунікативні навички	1	Уміння презентувати матеріал, взаємодія в групі.
Активність і участь у дискусії	1	Ініціативність, аргументовані думки.
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після завершення заняття здобувачі освіти повинні:

- знати основні культурні, історичні та природні ресурси Волині;
- розуміти значення мультикультурності в екскурсійній діяльності;
- уміти створювати маршрути, що гармонійно поєднують культурну спадщину та природні цінності;
- володіти навичками презентації екскурсійних об'єктів;
- формувати етичне та екологічне ставлення до збереження спадщини регіону.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №11

ТЕМА: ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА СУЧАСНІ ФОРМАТИ

Мета заняття: розкрити сутність інновацій у сфері екскурсійної діяльності, показати можливості використання цифрових технологій для підвищення якості екскурсійного обслуговування, ознайомити здобувачів освіти із сучасними форматами проведення екскурсій, що відповідають запитам нової генерації туристів.

Завдання заняття:

- ознайомити з поняттям інноваційного підходу в екскурсіології;
- визначити ключові тенденції цифровізації туризму та екскурсійної справи;
- розглянути інноваційні формати екскурсій: інтерактивні, віртуальні, аудіо-, AR/VR, мобільні, квест-екскурсії;
- проаналізувати приклади впровадження сучасних технологій у діяльності українських і зарубіжних туристичних компаній;
- розвинути вміння створювати інноваційний продукт в екскурсійній сфері;
- виховати готовність до використання цифрових інструментів у професійній діяльності екскурсовода.

Структура проведення практичного заняття

1. Вступна частина:

- ознайомлення з темою та актуальністю: чому цифровізація стає ключовим трендом у туризмі;
- міні-дискусія: *«Як я користувався сучасними туристичними сервісами?»*;
- коротке відео або презентація «Туризм у смартфоні: майбутнє вже настало» (приклади Google Arts & Culture, AR-проекти музеїв).

2. Теоретична частина. Питання для обговорення

1. Поняття інновації в екскурсійній діяльності.
2. Сучасні тенденції цифровізації туризму: штучний інтелект, віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR), гейміфікація, мобільні додатки, QR-маркування.
3. Цифрові платформи для створення екскурсійних маршрутів: Google Maps, YouVisit, Kuula, і ін.
4. Поняття «смарт-екскурсія» – поєднання інформаційних технологій, емоцій і інтерактиву.

5. Роль соціальних мереж у популяризації туристичних об'єктів (Instagram, TikTok, YouTube, Facebook –групи для мандрівників).
6. Віртуальні тури як інструмент розвитку інклюзивного туризму.
7. Приклади інноваційних форматів екскурсій:
 - AR-екскурсії: історичні реконструкції через смартфон (наприклад, AR-тур «Стародавній Луцьк у твоїй кишені»);
 - VR-екскурсії: «Занурення в Луцький замок XIV ст.» через VR-окуляри;
 - квест-екскурсії: «Таємниці підземель Луцька»;
 - онлайн-екскурсії: прямі ефіри та відеотури;
 - аудіогіди: туристичні маршрути з озвученням (наприклад, у Шацькому національному природному парку).
8. Виклики й переваги цифровізації: збереження автентичності, доступність, екологічність, комфорт, комунікація.

3. Практична частина

1. Аналітичне завдання: «Екскурсії майбутнього»

Мета: визначити сучасні інновації, що змінюють екскурсійну практику.

Опис: здобувачі аналізують приклади цифрових рішень в туризмі (AR-карти, VR-тури, мобільні додатки, штучний інтелект у навігації) й заповнюють таблицю 11.1.

Таблиця 11.1

Аналіз прикладів цифрових рішень

Інновація	Де застосовується	Переваги	Можливості для України

Очікуваний результат: підготовлений аналітичний огляд і коротка презентація з прикладами.

2. Кейс-стаді: «Смарт-екскурсія у Луцьку»

Мета: розробити концепцію екскурсії з використанням цифрових технологій.

Опис: групи обирають об'єкт (наприклад, Луцький замок, вулицю Лесі Українки, Музей Волинської ікони, Шацькі озера) і створюють ідею «смарт-екскурсії» із застосуванням:

- QR-кодів;
- мобільних додатків;
- AR-елементів або інтерактивних завдань.

Очікуваний результат: презентація екскурсійного маршруту з описом технологій і коротким сценарієм.

3. Проектне завдання: «Створи власний цифровий тур»

Мета: навчити здобувачів освіти проектувати сучасний туристичний продукт.

Опис:

- створення короткого маршруту (3-4 локації) у форматі мобільного аудіо- чи відео-туру (на платформі Google Maps або Canva-презентації);
- додати QR-коди, інтерактивні підказки, візуальний стиль бренду.

Очікуваний результат: готовий проєкт цифрового туру (можна представити у вигляді презентації або відео).

4. Рольова гра: «Я – цифровий екскурсовод»

Мета: розвинути комунікаційні навички з використанням сучасних форматів.

Опис: кожен здобувач освіти демонструє короткий уривок екскурсії, де використовує гаджет, додаток або візуальний матеріал для інтерактивності.

Очікуваний результат: уміння комбінувати живе спілкування з цифровими інструментами.

5. Групова дискусія: «Чи замінять цифрові технології живого гіда?»

Мета: сформувати критичне мислення щодо меж цифровізації.

Очікуваний результат: усвідомлення важливості балансу між технологіями та людським фактором в туризмі.

6. Аналіз відеоматеріалів

Тема: «Інноваційний туризм в Україні: приклади віртуальних і смарт-екскурсій».

Мета: оцінити сучасні практики цифрового туризму в Україні.

Очікуваний результат: аналіз сильних і слабких сторін реалізованих проєктів, визначення перспектив для регіонів (зокрема Волині).

4. Обговорення результатів:

- обговорення представлених проєктів і кейсів;
- відбір найкращих ідей для подальшого розвитку;
- рефлексійна вправа: «Що нового я дізнався про екскурсії майбутнього?».

5. Підсумкова частина:

- підбиття підсумків заняття викладачем;
- формулювання висновків здобувачами освіти у форматі «3 відкриття – 2 ідеї – 1 питання»;
- домашнє завдання: створити коротке відео або презентацію «Моя інноваційна екскурсія: як би я використав цифрові технології у своєму місті».

Критерії оцінювання практичної роботи представлено у таблиці 11.2.

Таблиця 11.2

Критерії оцінювання практичної роботи

Критерій	Максимум балів	Характеристика
Теоретичний блок	1	Розуміння понять цифровізації, інновацій, сучасних форматів

Практичні завдання (аналіз, кейс, проект)	1	Застосування теоретичних знань на практиці, креативність
Цифровий тур / смарт-проект	2	Якість структури, інтерактивність, дизайн, сучасність
Комунікаційні навички	1	Уміння презентувати, володіння цифровими інструментами
Активність у дискусіях	1	Аргументовані думки, командна робота
Разом:	6 балів	

Очікувані результати навчання

Після заняття здобувачі повинні:

- знати основні інноваційні тенденції екскурсійної діяльності;
- розуміти роль цифровізації в розвитку туризму;
- уміти застосовувати цифрові технології у створенні екскурсій;
- володіти навичками використання онлайн-платформ для розробки маршрутів;
- проявляти креативність у проектуванні сучасних форматів екскурсій;
- формувати власну цифрову компетентність як майбутнього екскурсовода.

ВИСНОВКИ

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з ОК «Екскурсологія» спрямовані на формування у здобувачів освіти другого

(магістерського) рівня вищої освіти системного бачення сучасної екскурсійної діяльності як важливої складової туристичної індустрії.

Комплекс тем, представлений у даному виданні, забезпечує логічну послідовність засвоєння знань – від теоретичних основ екскурсології до практичного оволодіння методикою розроблення, проведення та оптимізації екскурсійних програм різних форматів і рівнів складності.

У результаті виконання практичних занять магістранти отримують можливість не лише засвоїти категорійно-понятійний апарат екскурсології, а й навчитися творчо та критично підходити до аналізу, планування й удосконалення екскурсійної діяльності в умовах сучасного туристичного ринку.

Тематика занять відображає основні напрями розвитку галузі та враховує сучасні тенденції – зокрема інноваційність, цифровізацію, сталий розвиток, інклюзію та мультикультурність.

Під час виконання практичних завдань, кейсів, рольових ігор, групових дискусій і проектних робіт здобувачі набувають таких ключових компетентностей:

- аналітичної – уміння оцінювати стан та ефективність екскурсійної діяльності на основі реальних даних і практичних прикладів;

- організаційно-проектної – здатності створювати конкурентоспроможні екскурсійні продукти, маршрути та програми з урахуванням потреб різних цільових аудиторій;

- комунікативної – уміння налагоджувати ефективну взаємодію з клієнтами, партнерами, місцевими громадами та представниками культурних інституцій;

- цифрової – здатності використовувати сучасні технології (AR/VR, мобільні додатки, онлайн-платформи, соціальні мережі) у створенні та промоції екскурсій;

- креативно-інноваційної – схильності до пошуку нестандартних рішень у побудові нових форматів екскурсій, що поєднують пізнавальний, розважальний і культурно-виховний компоненти;

- етичної – розуміння принципів доступності, культурної різноманітності та соціальної відповідальності в екскурсійній практиці.

Важливо, що методика проведення занять побудована на практикоорієнтованому підході, який забезпечує активну участь здобувачів освіти у процесі навчання. Поєднання аналізу реальних кейсів, роботи з цифровими ресурсами, моделювання екскурсійних ситуацій і виконання творчих проєктів сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок, максимально наближених до умов майбутньої професійної діяльності.

Особливу увагу в методичних рекомендаціях приділено регіональному контексту, зокрема прикладам Волинського регіону як перспективної туристично-екскурсійної дестинації. Це дозволяє здобувачам освіти усвідомити потенціал місцевої природної, історико-культурної та мультикультурної спадщини як бази для створення оригінальних екскурсійних продуктів і проєктів сталого розвитку.

Таким чином, навчально-методичні матеріали забезпечують цілісне підґрунтя для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі туризму, які володіють сучасними знаннями, практичними вміннями та здатні ефективно реалізовувати себе в умовах динамічного розвитку туристично-рекреаційного ринку України та світу.

Результатом опанування освітнього компонента «Екскурсологія» є формування у здобувачів освіти магістерського рівня:

- глибокого розуміння ролі екскурсій у формуванні туристичного досвіду;
- компетенцій з організації, проведення, модернізації та популяризації екскурсійної діяльності;
- здатності впроваджувати інноваційні підходи в управлінні туристичними процесами;
- готовності до науково-дослідної діяльності у сфері екскурсології.

Отже, реалізація представлених методичних рекомендацій сприятиме підвищенню якості професійної підготовки магістрів спеціальності ІЗ Туризм

та рекреація, розвитку їх креативності, міждисциплінарного мислення й конкурентоспроможності на ринку праці, а також утвердженню України як сучасного туристичного простору з розвиненою екскурсійною культурою.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Аксьонова Н. В. Організація екскурсійної діяльності: навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 240 с.
2. Богатирьова. Г.А. Екскурсологія : метод. рек. до вивч. дисц. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2021. 54 с.
3. Лисюк Т. В. Інноваційні технології в туризмі : навчальний посібник.

- Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. 323 с.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/27634>.
4. Повалій Т. Л. Організаційно-екскурсійна діяльність : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2022. – 173 с.
 5. Слатвінська Л. А. Організація екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Умань : Візаві, 2022. – 205 с.
 6. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
 7. Чернишова Т.М. Організація екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2022. 160с.
 8. Лисюк Т.В., Терещук О.С., Білецький Ю.В. Перспективи розвитку екскурсійної діяльності у зв'язку із посиленням інтеграційних процесів на українсько-польському прикордонні. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL: <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-1>.
 9. Лисюк Т.В., Терещук О.С., Білецький Ю.В. Віртуальні екскурсії – інноваційний напрям у туристичній діяльності Волині. *Економіка та суспільство*. 2023. №53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-44>.
 10. Лисюк Т.В., Мірошніков Д.Г. Скансени України – інноваційний напрям музейного туризму. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк. 2023. №1 (2). С. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2023.1>.
 11. Лисюк Т.В., Ройко Л.Л., Терещук О.С. Історичні музеї як інституції пам'яті в інноваційно-цифровій екскурсійній діяльності України. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2024. № 3 (3). С.134–143. DOI : <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.14>.
 12. Лисюк Т.В., Семенюк О.Ю. Сталий розвиток у сфері туризму і рекреації: інноваційні технології та екологічні підходи. *Економіка та*

- суспільство*. 2025. № 73. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5824> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-28>.
13. Лисюк Т.В., Костів Б.Т. Інноваційні підходи до цифровізації екскурсійної діяльності в умовах трансформації туристичного простору. *Економіка та суспільство*. 2025. № 74. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5971> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-34>.
14. Лисюк Т.В. Екскурсологія у цифрову епоху: методологічні підходи та практичні інновації. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6117/6059> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-27>.
15. Лисюк Т.В. Екскурсійна діяльність як засіб популяризації мультикультурної історичної спадщини Волині. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6269> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-53>

Додаткова

1. Імена Луцька: сторінка у соціальній мережі Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/ImenaLutska/>.
2. Захарчук О.С, Лисюк Т.В. Туристично-екскурсійна діяльність як перспективний напрям популяризації мультикультурної історичної спадщини регіону. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 16 травня 2024 р.) / відпов. ред. Л.В. Ільїн. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2024. С. 19-23.
3. Лисюк Т.В., Терещук О.С., Демчук О.А. Екскурсійна діяльність у Волинській області в умовах пандемії. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка: Науковий журнал. Вип.7. Херсон : Видавничий дім

- «Гельвестика», 2021. С.73-81. DOI: <http://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.7.9>.
4. Лисюк Т.В., Терещук О.С., Білецький Ю.В. Організація туристичних подорожей на ринку туристичної індустрії в умовах COVID-пандемії. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. URL: <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-27>.
 5. Лисюк Т.В. Екскурсійна діяльність на Волині. *Сучасні трансформації сервісної економіки: туризм, рекреація та комерційні послуги*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мукачєво, 29-30 вересня 2022 р.) – Мукачєво: МДУ, 2022. С 13-15.
 6. Лисюк Т.В., Ройко Л.Л., Білецький Ю.В. Інноваційні інформаційно-комунікативні технології у сфері туризму. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-26>
 7. Лисюк Т.В. Цифрова трансформація в індустрії туризму. *XII Міжнародна науково-практична конференція математика. Інформаційні технології. Освіта*. (Луцьк-Світязь, 2 – 4 червня 2023 р.) Луцьк: ВНУ, 2023. С. 110-112.
 8. Лисюк Т.В, Ройко Л.Л, Горяєва А.І. Інноваційні інформаційні процеси у розвитку туристичного сектору України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-60>
 9. Лисюк Т.В. Інноваційні екскурсійно-музейні послуги на туристичному ринку України. *Світ наукових досліджень. Випуск 28*: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 21-22 березня 2024 р.) / за ред. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б. 2024. 191 с.
 10. Семенюк О.Ю, Лисюк Т.В. Цифрові технології як каталізатор інновацій у туризмі: від маркетингу до управління досвідом клієнтів. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матер. IX Міжнар.

- наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 08–09 листопада 2024 р.) / за ред. Ю. М. Барського, В. Й.Лажніка. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2024. С.208-212.
11. Лисюк Т. В. Цифрові технології у сфері туризму: сучасні рішення та майбутні тренди. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики : матер.* Міжнар. науково-практ. конф., (15 квітня 2025 року м. Харків) / Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетоваю. Харків, 2025. С. 296-299.
12. Микола Головань та його химери: історія легенди Луцька. URL: <https://lutsk.rayon.in.ua/topics/384270-mikola-golovan-ta-iogo-himeri-istoriialegendilutska> (дата звернення: 20.01.2026).
13. Паньків Н., Гуменяк В. Діджиталізація туристичних маршрутів в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. *Development Service Industry Managemen.* 2024. No 1. С. 253–267. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(37\)7](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(37)7).
14. Писарева І., Яловнича К. Сталий розвиток туризму в цифрову епоху: розвиток смартдестинацій. *Економіка та суспільство.* 2024. No 69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-104>.

Інтернет-ресурси

1. Галузеві стандарти. **Перелік національних стандартів сфери туризму.** [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/gummtq> (дата звернення: 20.01.2026).
2. Громадська спілка «Всеукраїнська асоціація гідів». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://uaguides.com/> (дата звернення: 20.01.2026).
3. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/pqevpo> (дата звернення: 20.01.2026).
4. ДСТУ 28681.1-95 Туристсько-екскурсійне обслуговування.

- Проектування туристських послуг. [Електронний ресурс]. – URL: <https://surl.li/zzerwc> (дата звернення: 20.01.2026).
5. ДСТУ 28681.3-95 Туристично-екскурсійне обслуговування. Вимоги щодо забезпечення безпеки туристів і екскурсантів. [Електронний ресурс]. – URL: <https://surl.li/ozhbws> (дата звернення: 20.01.2026).
 6. ДСТУ EN 15565:2016 «Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів» (EN 15565:2008, IDT). [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/pqevpo> (дата звернення: 20.02.2026).
 7. Громадська спілка «Всеукраїнська асоціація гідів». [Електронний ресурс]. URL: <https://uaguides.com/> (дата звернення: 20.01.2026).
 8. Закон України «Про туризм» від 15.01.2015 № 124–VIII. URL: [Електронний ресурс]. URL: <https://surli.cc/zxlmwk>. (дата звернення: 20.01.2026).
 9. Про охорону культурної спадщини [Електронний ресурс] : Законом України // Верховна Рада України. – Чинний. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 20.01.2026).
 10. Природно-заповідний фонд України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.pzf.in.ua/index.php/lmm-look> (дата звернення: 20.01.2026).
 11. Сторінка курсу «Екскурсологія» на платформі Moodle Волинського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс]. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/> (дата звернення: 20.01.2026).
 12. Туристичні гіді. Навчальний курс Академії НТОУ. [Електронний ресурс]. URL: <https://academy.nto.ua/tourismguides.html> (дата звернення: 20.01.26).

Навчально-методичне видання

Лисюк Тетяна Василівна

ЕКСКУРСОЛОГІЯ

методичні рекомендації до проведення практичних занять для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація» освітньо-професійної програми Туризм